

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВІЙСЬКОВОГО ЮРИСТА ДЛЯ ВІЙСЬКОВО-ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Буданов М. П.

ВСТУП

В умовах сучасного військового стану, який орієнтований на підвищення якісних характеристик Збройних Сил України (ЗСУ) та інших силових структур (ДПСУ, МВС, НГ, СБУ), все більш високі вимоги висуваються до вдосконалення системи військової юридичної освіти для професійної підготовки майбутніх військових юристів на військово-юридичних факультетах (ВЮФ) закладів вищої освіти (ЗВО) України, для виконання військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах¹.

Сьогодні, в освітньому процесі, на військово-юридичних факультетах ЗВО України, недостатньо уваги приділяється педагогічним методам та формам навчання курсантів-юристів, для підвищення умінь та навичок при вирішенні нестандартних правових завдань, характерних для екстремальних ситуацій².

Головною метою при підготовці курсантів-юристів на військово-юридичних факультетах ЗВО, є формування адекватної системи професійної підготовки майбутніх військових юристів, яка відповідає новій структурі моделі професійної підготовки та сучасним завданням військово-юридичної діяльності, для забезпечення радикального підвищення професіоналізму військових юристів, здатних компетентно, виконувати проблемні нестандартні

¹ Проект Концепції розвитку юридичної освіти. URL : http://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html (дата звернення 27 листопада 2020).

² Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України : Наказ М-ва оборони України від 20 лип. 2015 № 346. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1126-15>.

правові завдання, характерні для екстремальних умов під час виконання поставлених (бойових) завдань³.

Теоретичну базу дослідження проблеми юридичної освіти представляють наукові праці та дослідження вчених: М. Амінова, Н. Ануфрієва, Н. Аргани, Т. Белоуса, С. Бондурко, В. Васильєва, В. Вдовюка, О. В'юшина, О. Губаревої, С. Гусарева, А. Дулова, В. Єнгалічева, М. Єнікєєва, В. Журавського, Л. Карамушки, В. Клименка, В. Костенка, М. Костицького, О. Кочеткова, В. Моляко, В. Опришка, Скакун, В. Смірнова, О. Столяренко, В. Чуфарського, Л. Філонова, Ю. Швалба, Ю. Шемшученка та інших дослідників.

Зміст та особливості професійної підготовки майбутніх військових юристів для військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур, містять дослідження: С. Ганаба, І. Івашкевич, К. Радченко, О. Ратинова, В. Романова, С. Шевцова, О. Федоренко, В. Ягупова.

Екстремальність умов військово-юридичної діяльності досліджувались у роботах М. Макаренка, С. Мельника, К. Радченко, О. Федоренко. Проблема моделювання педагогічних ситуацій досліджувалась у працях О. С. Березюк, В. В. Каплінського, Л. В. Кондрашової, Н. В. Кузьміної, О. О. Самсонової, Л. Ф. Спіріна, В. А. Семиченко, Л. О. Савенкової, Г. В. Чорної та ін.

Виходячи з аналізу науково-педагогічної літератури^{4,5,6}, можна зробити висновок про те, що формування готовності майбутніх військових юристів до професійної військово-юридичної діяльності

³ Буданов М. П. Професійна підготовка майбутніх військових юристів для діяльності в екстремальних умовах. Інноваційна педагогіка. 2022. № 44. С. 98-104. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/1.20>.

⁴ Федоренко О. І, Радченко К. А. Формування досвіду практичної діяльності у майбутніх військових юристів на засадах компетентностного підходу. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 2021, 22(3), 213-226. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v22i3.523>.

⁵ Івашкевич І. В. Особливості професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності. Наукові записки Національного ун-ту Острозька академія. Серія: Психологія. зб. наук. пр. Острог : Вид-во Нац. ун-ту. Острозька академія, 2016. Вип. 3. С. 79-93. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2016_3_9.

⁶ Радченко К.А. Практико-орієнтований підхід як методологічний концепт формування професійної компетентності військових юристів. Збірник наукових праць НАДПСУ. Серія: Педагогічні науки. 2020, № 4(23), С. 276-290. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v23i4.593>

в екстремальних умовах, є однією з важливих проблем у сучасній педагогічній теорії та практиці.

Проте, розв'язання цієї проблеми, є не повною мірою можливе у рамках існуючих підходів до організації освітнього процесу на військово-юридичних факультетах ЗВО України. З даної проблеми, досліджено лише окремі аспекти професійної підготовки майбутніх військових юристів для військово-юридичної діяльності в підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах.

У той же час, у цих роботах, недостатньо представлений підхід до формування готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності, як цілісної особистісної освіти для військово-юридичної діяльності в екстремальних ситуаціях, особливо для військового стану.

Крім того, відсутня науково обґрунтована модель формування готовності майбутніх військових юристів до професійної військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах, а також не в повній мірі виявлено та обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність процесу формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності з урахуванням його практико-орієнтованого характеру, використання педагогічних можливостей інтеграційних навчальних курсів, сучасних інформаційно-комп'ютерних освітніх технологій та автоматизованих засобів навчання.

Отже, потрібно вдосконалити модель професійної підготовки курсантів-юристів в освітньому процесі військово-юридичних факультетів ЗВО України, з урахуванням сутності та змісту їхньої майбутньої професійної військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах, а також розробити педагогічні умови, критерії та методи діагностики готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності в екстремальних умовах.

Виходячи з вищевикладеного, актуальність проблеми дослідження виходить із протиріччя, між об'єктивною потребою силових структур (ЗСУ, ДПСУ, МВС, НГ, СБУ) у вдосконаленні системи професійної підготовки майбутніх військових юристів, які мають високий рівень готовності до професійної військово-юридичної діяльності, що виражається в активному прагненні займатися підвищенням свого професійного рівня, володіння способами вирішення нестандартних правових завдань та недостатньою розробленістю цих аспектів у

педагогічному освітньому процесі на військово-юридичних факультетах ЗВО України.

Позначене протиріччя, визначає актуальність проблеми дослідження, що полягає у розробці моделі формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах, для освітнього процесу на військово-юридичних факультетах ЗВО України, в обґрунтуванні педагогічних умов, що забезпечують ефективність даного процесу.

1. Розробка моделі формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах

Для розробки моделі формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах, необхідно враховувати особливості освітнього процесу на військово-юридичних факультетах ЗВО України.

Формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності, слід розуміти, як цілеспрямовану, спеціально організовану педагогічну взаємодію учасників освітнього процесу на військово-юридичних факультетах ЗВО, що забезпечує становлення та розвиток знань, умінь та навичок, у процесі здобуття юридичної освіти, майбутніми військовими юристами та їхня готовність до професійної діяльності в екстремальних умовах.

Для опису освітнього процесу на військово-юридичних факультетах ЗВО та виявлення педагогічних умов його ефективності, розроблено та запропоновано структурно-функціональну схему (рис. 1) моделі формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур (ЗСУ, ДПСУ, МВС, НГ, СБУ), яка розглядається як цілісна система, орієнтована на взаємопов'язаний розвиток усіх структурних компонентів готовності майбутнього військового юриста до професійної діяльності в екстремальних умовах.

Для представлення процесу формування готовності майбутнього військового юриста до професійної діяльності в екстремальних умовах, у моделі визначено такі структурні блоки: цільовий, змістовний, організаційно-діяльнісний, оцінно-результативний.

Цільовий блок моделі, являє собою сукупність ієрархічно взаємопов'язаних цілей, які визначають вибір способів, дій та виступають засобом управління, звіряння результатів дій з

прогнозованим підсумком у процесі професійної підготовки курсантів-юристів в освітньому процесі на військово-юридичних факультетах ЗВО. Для досягнення поставлених цілей, цільовий блок, дозволяє показати завершеність процесу формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах.

Змістовий блок моделі є системою знань, умінь і навичок, досвіду правової діяльності, засвоєння якої, забезпечує формування готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності в екстремальних умовах. Структура та зміст зазначеної системи визначається виходячи із змісту виділених компонентів готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах.

Організаційно-діяльнісний блок моделі, є сукупністю організаційних форм, методів і технологій навчання та виховання, що реалізуються з метою формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в підрозділах та формуваннях силових структур, при виконанні поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах.

Формування готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності, має здійснюватися шляхом інтеграції розробленої моделі до наступних елементів освітнього процесу:

- військова практика та стажування на штатних юридичних посадах в підрозділах та формуваннях силових структур;
- проведення не менше 50 % навчальних практичних занять, за основною освітньою програмою, з використанням сучасних інформаційних технологій в автоматизованих засобах навчання (наприклад, метод ситуаційного моделювання правових завдань);
- система факультативних занять з обов'язковим залученням офіцерів-юристів з військових підрозділів та формувань різних силових структур (наприклад, начальника юридичної групи формувань ДПСУ, помічника командира військової частини з правових питань);

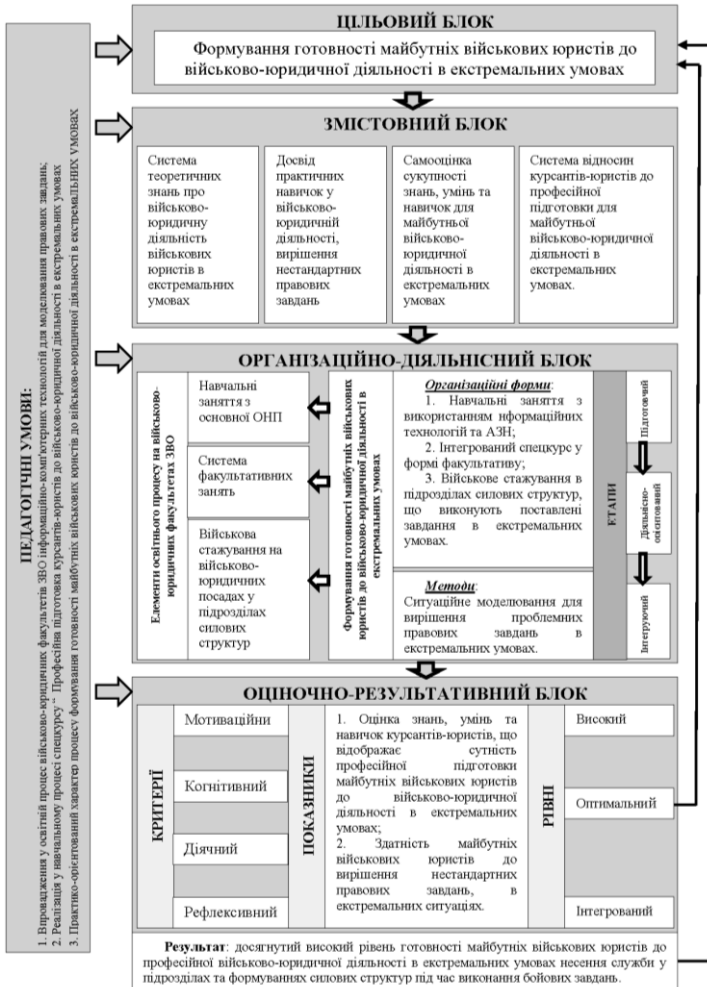

Рис. 1. Структурно-функціональна схема моделі формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності

Оціночно-результативний блок моделі, визначає ефективність функціонування запропонованої моделі та пов'язаний з розробкою відповідних критеріїв, показників та рівнів, які розроблялися виходячи зі структури та змісту досліджуваної готовності майбутніх військових юристів, з урахуванням специфіки їх військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових

структур при виконанні поставлених (бойових) завдань у екстремальних умовах.

У моделі розроблено критерії готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності в екстремальних умовах, які дозволяють визначити:

– ступінь переважання внутрішньої мотивації та зовнішньої позитивної мотивації майбутніх військових юристів до професійної військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах – *мотиваційний критерій*;

– ступінь адекватності знань та уявлень про зміст професії військового юриста, професійно обумовлені вимоги до особистості військового юриста для військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах – *когнітивний критерій*;

– здатність майбутнього військового юриста до вирішення нестандартних правових завдань, притаманних екстремальним умовам – *діяльнісний критерій*;

– усвідомлення майбутнім військовим юристом себе, як суб'єкта професійної військово-юридичної діяльності, самооцінка професійно-значимих особистісних якостей – *рефлексивний критерій*.

У моделі розроблено показники готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності в екстремальних умовах, які дозволяють визначити:

– оцінку знань, умінь та навичок курсантів-юристів, що відображає сутність професійної підготовки майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах несення служби;

– здатність майбутніх військових юристів до вирішення нестандартних правових завдань, властивих військово-юридичній діяльності в екстремальних ситуаціях.

Таким чином, розроблена структурно-функціональна схема моделі формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах, дозволяє подати процес формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності у військових підрозділах та формуваннях силових структур, при виконанні поставлених завдань в екстремальних умовах, як цілісний процес, що має основні характеристики педагогічного процесу – цілісність, системність, циклічність та технологічність.

2. Обґрунтування педагогічних умов для формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах

Формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності – це цілеспрямована, спеціально організована педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього процесу на військово-юридичних факультетах ЗВО України, що забезпечує розвиток цілісної особистісної юридичної освіти майбутніх військових юристів та їх готовність до професійної правової діяльності в екстремальних умовах.

Грунтуючись на зазначеному уявленні модельованого процесу, у дослідженні визначено педагогічні умови, що надають суттєвий вплив на досягнення мети процесу, що моделюється.

Ефективність цього процесу можлива, якщо в освітньому процесі військово-юридичних факультетів ЗВО України будуть реалізовані такі педагогічні умови:

1. Реалізація в навчальному процесі факультативу зі спецкурсу Професійна підготовка курсантів-юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах;

2. Практико-орієнтований характер процесу формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах, шляхом проходження військового стажування на штатних (офіцерських) юридичних посадах (наприклад, юрист-консул юридичної групи формування ДПСУ, помічник командира частини з правової роботи та ін.) не менше 3 місяців, безпосередня участь у командно-штабних навчаннях та військових іграх у складі юридичних груп, відділів, служб військових підрозділів та формувань силових структур (ЗСУ, ДПСУ, МВС, НГ, СБУ), які виконують поставлені завдання в умовах військового часу.

3. Впровадження в освітній процес військово-юридичних факультетів ЗВО, інформаційно-комп'ютерних технологій, для моделювання правових завдань.

Проведемо обґрунтування вибору педагогічних умов, для їх реалізації в моделі формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах.

1. *Педагогічна умова № 1*, передбачає реалізацію в освітньому процесі військово-юридичного факультету ЗВО, факультативного спецкурсу «Військово-юридична діяльність військового юриста підрозділів та формувань силових структур при виконанні поставлених завдань в екстремальних умовах». Доцільно, в якості

керівника факультативного спецкурсу, залучати військових юристів, із практичним досвідом у військово-юридичній діяльності з військових підрозділів чи формувань різних силових структур. В якості помічників керівника факультативного заняття, можуть виступати найбільш підготовлені викладачі спеціальних кафедр військово-юридичного факультету, які мають практичний («армійський») досвід у військово-юридичній діяльності не менше 3 років.

Реалізація зазначеного факультативного заняття, здійснюється і базується на вирішенні конкретних правових завдань, які реально виникали в юридичній практиці або можуть виникнути під час виконання військово-юридичної діяльності у військових підрозділах та формування силових структур, під час виконання ними поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах. В основу побудови факультативного заняття, покладено сукупність методів та способів вирішення правових нестандартних завдань, які дозволяють розкрити перед майбутніми військовими юристами, цілісне уявлення про військово-юридичну діяльність у підрозділах та формуваннях силових структур, дати систему правових знань, а найголовніше підвищити рівень умінь та навичок при виробленні правових рішень на поставлені завдання в екстремальних умовах. Крім того, проведення факультативного заняття має істотно впливати на курсантів-юристів, у зв'язку з особливостями майбутньої військово-юридичної діяльності, а також сприяти актуалізації потреби у самовдосконаленні, самореалізації через професійну діяльність, породжувати прагнення до самооцінки, співвіднесення своїх здібностей та умінь з вимогами до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах.

2. *Педагогічне умова № 2*, передбачає орієнтацію освітнього процесу, формування у майбутніх військових юристів, здатності до вирішення практичних правових завдань цілепокладання та планування військово-юридичної діяльності, на основі загальноприйнятих засобів діяльності, переважання практичної діяльності курсантів у всіх формах професійної підготовки. Для забезпечення практико-орієнтованої спрямованості формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах, необхідно створити певні умови.

По-перше, той чи інший елемент військово-юридичної діяльності, що включається до змісту практичного заняття, був представлений саме як елемент діяльності, із зазначенням його місця та виконуваної функції.

По-друге, кожен елемент військово-юридичної діяльності, мав цілісність, тобто був повний цикл діяльності від цілепокладання (або прийняття мети для прийняття правового рішення) до рівня рефлексії.

Одним із найважливіших засобів забезпечення практико-орієнтованої спрямованості формування готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності, є військове стажування, яке має широкі можливості, щодо формування готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності в екстремальних умовах. З метою найбільш повного використання цих можливостей, необхідно особливо виділити вимоги до порядку проходження військового стажування, що передбачає виконання функціональних обов'язків, безпосередньо на штатних військово-юридичних посадах, передбачених у підрозділах та формуваннях силових структур для військового стану.

Для цього необхідно, на військово-юридичних факультетах ЗВО, заздалегідь визначати юридичні посади в підрозділах та формуваннях силових структур, на яких курсанти-юристи проходять військове стажування, що на етапі підготовки до військового стажування, дозволить курсантам-юристам, вивчити особливості виконання посадових обов'язків військового юриста у підрозділах та формуваннях силових структур для військового стану. Також, необхідним етапом військового стажування, має бути призначення наказом командира військової частини, курсанта-юриста на офіцерську юридичну посаду, що дозволить курсанту-юристу не лише спостерігати за діями офіцерів-наставників, а й самим безпосередньо брати участь у виробленні рішень для нестандартних правових завдань, притаманних спеціальним екстремальним умовам. Одним із важливих елементів проходження військового стажування, є залучення та безпосередня участь курсантів-юристів до командно-штабних навчань та військових ігор, на яких, реально імітуються екстремальні ситуації та вирішення правових завдань, відбувається в реальному, досить обмеженому масштабі часу.

3. *Педагогічна умова № 3*, передбачає впровадження в освітній процес військово-юридичних факультетів ЗВО, інформаційно-комп'ютерних технологій в автоматизованих засобах навчання, що дозволяє багаторазово відпрацьовувати практичні вміння та навички, щодо вибору правильних адекватних варіантів вирішення правових проблем, які імітуються моделями-сценаріями для екстремальних умов, при обмеженому інтервалі часу, а отже дозволяють значно підвищувати якість професійної підготовки майбутніх військових юристів для військово-юридичної діяльності в підрозділах та

формуваннях силових структур для військового стану в екстремальних ситуаціях.

3. Застосування інформаційних технологій в автоматизованих засобах навчання для самостійної підготовки майбутніх військових юристів для військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах

Для підвищення якості професійної підготовки майбутніх військових юристів, при вирішенні правових проблем в екстремальних умовах, розглянемо більш детально, процес проведення самостійної підготовки курсантів-юристів, із застосуванням інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) на основі автоматизованих навчальних засобів (АНЗ). Раціональне використання навчального часу, призводить до необхідності перебудови навчального процесу у разі активного використання ІКТ на основі АНЗ.

Проведення самостійної підготовки курсантів-юристів, метою якого є відпрацювання та закріплення нового матеріалу, передбачає діяльність курсантів-юристів з вивчення реальних правових та юридичних проблем, проведення віртуального експерименту, самостійного формулювання висновків та перевірку їх справедливості.

Ефективність та якість проведення такого самостійного індивідуального заняття, багато в чому залежить від детальних інструкцій, грамотно вибудованої системи питань та завдань, що регулюють виконання дій курсантів-юристів, осмислення отриманих результатів. Все це має бути реалізовано у відповідних моделях-сценаріях вирішення правових проблем. Значимість такого роду зайняття, визначається також можливістю сприяти становленню умінь осмисленої роботи, поглибленого аналізу правових та юридичних матеріалів, що піддаються вивченню, розвитку навичок дослідження.

Розглянемо підходи та етапи до розробки моделі-сценарію та алгоритму застосування АНЗ, в освітньому процесі військово-юридичного факультету ЗВО, при ухваленні правових рішень курсантами-юристами в екстремальних ситуаціях, які максимально наближені до реальних. Визначимо послідовність процесу підготовки та ухвалення правового рішення курсантами-юристами з використанням інформаційних технологій в освітньому процесі на основі застосування АНЗ. Для цього, запропоновано етапи підготовки та ухвалення правового рішення курсантами-юристами, в ході проведення самостійної підготовки, для відпрацювання моделі-

сценарію, щодо прийняття правового рішення в екстремальних ситуаціях.

Розглянемо етапи моделювання алгоритму прийняття правового рішення з використанням автоматизованого навчального засобу, при проведенні самостійного практичного заняття з курсантами-юристами, при вирішенні навчальних моделей-сценаріїв в екстремальних ситуаціях.

Запропоновані в роботі етапи моделювання алгоритму прийняття правового рішення курсантами-юристами, в залежності від обраної моделі-сценарія в екстремальних умовах, мають загальний характер і в деяких випадках в залежності від складності моделі-сценарія, можуть коригуватися і змінюватися самостійно.

Курсанти-юристи, повинні оцінювати ситуацію і формувати вибір варіанта прийняття правового рішення, не лише в залежності від наявності тих чи інших правових та юридичних ознак, які властиві цій проблемі, але й у зв'язку з моментом їх реалізації і тому, можна стверджувати, що будь-яка ознака інформації використовується, як завдання контролю та управління у співвідношенні з моментом часу його реалізації.

Пропонується наступний алгоритм відпрацювання імітаційної моделі-сценарію, на вибір варіанта правильного вирішення правової проблеми в екстремальних умовах.

На першому етапі, імітаційна модель-сценарій, що використовуються для опису і аналізу правових та юридичних ознак, притаманних правовій проблемі, яка вводиться курсантом-юристом самостійно.

На другому етапі алгоритму, для поточної правової ситуації за допомогою банку, в якому зберігаються законодавчі та нормативно-правові акти, формується множник інформаційно-знакових моделей, поведінка яких раніше мала місце, в частково адекватних модельних правових ситуаціях.

На третьому етапі алгоритму, на основі формальних правил, приймаються можливі рішення, які порівнюються з рядом рішень, отриманих з банку юридичних даних і виробляється обмежена кількість найбільш адекватних правових рішень, близьких за змістом ознак моделі-сценарію вирішуваної правової проблеми.

На четвертому етапі алгоритму, відбувається прогнозування розвитку процесу до кожного з відповідних правових рішень. Оцінюються наслідки правових рішень курсантами-юристами і виробляються їх інтегральні характеристики. У разі неправильно обраного варіанту правового рішення, тобто неадекватного варіанту

можливих правових рішень, підсистема прогнозування розвитку ситуації виробляє сигнал на повторення аналізу правових ситуацій і цикл повторюється.

На основі використання в навчальному процесі ІКТ на основі АНЗ, змодельована модель проведення самостійного зайняття, яка дозволяє курсантам-юристам удосконалити свої практичні навички та вміння, щодо вирішення правових та юридичних завдань в екстремальних умовах, у режимі реального часу.

Запропоновані підходи та етапи до розробки моделей-сценаріїв та алгоритму автоматизованого навчального засобу, можуть бути рекомендовані, при ухваленні правових рішень військовими юристами при самотійній професійній підготовці для військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах.

Для реалізації етапів підготовки та ухвалення правового рішення курсантами-юристами в ході проведення самостійної підготовки, з використанням автоматизованих засобів навчання, необхідно знайти таку процедуру побудови моделі сценарію, яка, з одного боку досить проста в реалізації, з іншого боку дозволяла будувати досить точну і адекватну модель (алгоритм) процесу прийняття правового рішення в екстремальних ситуаціях.

Модель вирішення правового завдання, в ході проведення самостійної підготовки курсантами-юристами, вимагає досить високої точності і складності, яка полягає в наступному: забезпечення можливості аналізу первинної інформації з урахуванням банку даних, що містить законодавчі та нормативно-правові акти; формування і вдосконалення у курсантів-юристів професійних навичок і умінь при заздалегідь заданих відхиленнях моделі, щодо модельованого прототипу стандартного прийняття правового рішення, тобто похибки моделювання, що забезпечують необхідну ефективність навчання курсантів-юристів.

Для обґрунтування основних підходів до розробки моделей-сценаріїв, вирішення правових проблем в екстремальних ситуаціях, у процесі навчання курсантів-юристів в ході проведення самостійної підготовки, представляється доцільним, заздалегідь розглянути умовну схему, що визначає послідовність проведення окремих етапів загального алгоритму вирішення правових проблем у екстремальних ситуаціях.

Для цього розроблено та запропоновано блок-схему (рис. 2) послідовності процесу підготовки та прийняття правового рішення з використанням ІКТ на основі застосування автоматизованого навчального засобу.

Вихідною позицією цієї схеми (рис. 2), слугує окрема конкретна правова модель-ситуація, яка має бути реалізована в автоматизованому навчальному засобі, де на основі моделі (алгоритму) приймається правове рішення на задану вихідну ситуацію з урахуванням екстремальних умов.

Рис. 2. Узагальнений алгоритм прийняття рішення щодо правової ситуації в екстремальних умовах під час проведення самостійної підготовки курсантів-юристів

При правильному виборі варіанта прийняття рішення, з відповідного модуля обраної правової моделі, до програмного модуля (ПМ) АНЗ, надходить сигнал «Так» і видає команду на прийняття рішення, щодо обраної правової ситуації. Якщо правову модель, для проблемної юридичної ситуації, обрано неправильно, то з відповідного модуля обраної правової моделі, до ПМ АНЗ надходить сигнал «Ні» до програмного модулю «Навчальні моделі-сценарії в екстремальних ситуаціях» і цикл повторюється доти, доки не буде обрано правильний варіант прийняття рішення, щодо правової ситуації в екстремальних умовах.

Крім того, при повторному циклі вибору варіанта правової моделі, курсант-юрист може надсилати запит до модуля АНЗ для видачі підказки у вигляді практичних рекомендацій при виборі правового рішення.

Таким чином, застосування даного алгоритму у навчальному процесі у ході проведення самостійної підготовки курсантів-юристів дозволяє:

– підвищити вміння у проведенні оцінки юридично-правової нестандартної ситуації, шляхом вибору навчальної правової моделі з бази даних модуля «Навчальні моделі-сценарії в екстремальних ситуаціях», яка найближче наближена до реальної правової моделі для прийняття рішення щодо правової ситуації в екстремальних умовах;

– підвищити навички у виборі правильного рішення для проблемної правової ситуації шляхом багаторазових повторень вправ з прийняття рішення щодо правової ситуації в екстремальних умовах.

ВИСНОВКИ

Розроблено структурно-функціональну схему моделі, що дозволяє уявити формування готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності, як цілісний процес, що володіє основними характеристиками педагогічного процесу – цілісністю, системністю, циклічністю та технологічністю, і є єдністю взаємопов'язаних структурних блоках: цільового (сукупність ієрархічно взаємопов'язаних); змістовного (система знань, умінь, навичок); організаційно-діяльнісного (сукупність організаційних форм, методів та технологій навчання); оціночно-результативного (система критеріїв та показників).

Запропоновано критерії та показники готовності майбутніх військових юристів до професійної діяльності в екстремальних умовах, які дозволяють визначити здатність та готовність майбутнього військового юриста до вирішення нестандартних правових завдань, характерних для екстремальних ситуацій.

Обґрунтовано педагогічні умови, для формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності у військових підрозділах та формуваннях силових структур (ЗСУ, ДПСУ, МВС, НГ, СБУ), при виконанні поставлених завдань в екстремальних умовах, які виконуються в освітньому процесі військово-юридичних факультетів ЗВО дозволяють реалізувати проведення факультативного спецкурсу «Професійна діяльність військового юриста в екстремальних умовах»; використовувати військове стажування, командно-штабні навчання та військові ігри для набуття реального досвіду у військово-юридичній діяльності в умовах військового стану; застосувати сучасні інформаційні технології в автоматизованих засобах навчання під час вирішення правових завдань, притаманних екстремальних умов.

Розроблено підходи, етапи та алгоритм проведення самостійної підготовки курсантів-юристів з використанням автоматизованих засобів навчання, на основі методу ситуаційного моделювання, що дозволяє значно підвищити рівень умінь та навичок при вирішенні нестандартних правових завдань, характерних для екстремальних ситуацій.

АНОТАЦІЯ

Проведено аналіз вимог до професійної підготовки курсантів-юристів для майбутньої військово-юридичної діяльності у військових підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) завдань.

Показано, що виконання функціональних обов'язків майбутніх військових юристів в особливих екстремальних умовах служби, вимагають високого рівня умінь і навичок при вирішенні нестандартних правових завдань у бойовій обстановці.

Наголошено, що в освітньому процесі, на військово-юридичних факультетах закладів вищої освіти, серйозною проблемою, є недостатня увага до педагогічних методів та форм навчання курсантів-юристів для підвищення умінь та навичок при вирішенні нестандартних правових завдань, характерних для екстремальних ситуацій.

Запропоновано для підвищення рівня професійної підготовки курсантів-юристів, розробити модель формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах. Розроблено модель формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності у військових підрозділах та формуваннях силових структур під час виконання поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах, яку рекомендується розглядати, як практичний засіб підвищення якості професійної підготовки курсантів-юристів у освітньому процесі на військово-юридичних факультетах закладів вищої освіти України.

Розроблено педагогічні умови для формування готовності майбутніх військових юристів до військово-юридичної діяльності у військових підрозділах та формуваннях силових структур (ЗСУ, ДПСУ, МВС, НГ, СБУ), під час виконання поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах, які в освітньому процесі військово – юридичні факультети закладів вищої освіти України дозволяють: реалізувати проведення факультативного спецкурсу «Професійна діяльність військового юриста в екстремальних

умовах»; використовувати військове стажування, командно-штабні навчання та військові ігри для набуття реального досвіду, щодо прийняття правових рішень в екстремальних ситуаціях; застосувати сучасні інформаційні технології в автоматизованих засобах навчання для моделювання та виконання нестандартних правових завдань, характерних для екстремальних ситуацій.

Розроблено підходи, етапи та алгоритм проведення практичних занять з курсантами-юристами, з використанням автоматизованих засобів навчання, для підвищення рівня умінь та навичок при вирішенні нестандартних правових завдань, характерних для екстремальних ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Концепції розвитку юридичної освіти. URL : http://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html (дата звернення 27 листопада 2020)

2. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України : Наказ М-ва оборони України від 20 лип. 2015 № 346. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1126-15>

3. Буданов М. П. Професійна підготовка майбутніх військових юристів для діяльності в екстремальних умовах. Інноваційна педагогіка. 2022. № 44. С. 98-104. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/1.20>

4. Федоренко О. І, Радченко К. А. Формування досвіду практичної діяльності у майбутніх військових юристів на засадах компетентностного підходу. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 2021, 22(3), 213-226. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v22i3.523>

5. Івашкевич І. В. Особливості професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності. Наукові записки Національного ун-ту Острозька академія. Серія: Психологія. зб. наук. пр. Острог : Вид-во Нац. ун-ту. Острозька академія, 2016. Вип. 3. С. 79-93. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2016_3_9

6. Радченко К.А. Практико-орієнтований підхід як методологічний концепт формування професійної компетентності військових юристів. Збірник наукових праць НАДПСУ. Серія: Педагогічні

науки. 2020, № 4(23), С.276-290. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v23i4.593>

Information about the author:

Budanov Mikola Pavlovich,

Postgraduate Student at the Department of Pedagogy, Methods
and Management of Education
Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy,
Military lawyer – Head of Legal Group
16, Universitetskaya str., Kharkiv, 61003, Ukraine